

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ"

Анотація. Розглянуто сучасні зарубіжні та вітчизняні підходи до визначення сутності поняття Інтернет-банкінгу як банківської послуги. Проведено аналіз поняття Інтернет-банкінгу в аспекті його властивостей за різними підходами.

Аннотация. Рассмотрены современные зарубежные и отечественные подходы к определению сущности понятия Интернет-банкинга как банковской услуги. Проведен анализ понятия Интернет-банкинга в разрезе его характеристик в соответствии с различными подходами.

Annotation. The current foreign and domestic approaches to defining the essence of Internet banking as banking services are considered and the concept of Internet banking in the context of its performance in accordance with the different approaches is analyzed.

Ключові слова: Інтернет-банкінг, клієнт – Інтернет – банк, дистанційне банківське обслуговування, електронний банкінг, онлайн-банкінг, віддалений банкінг.

На сучасному етапі розвитку техніки та технологій успішно розвиваються нові банківські продукти та послуги. Одним із найбільш перспективних напрямів розвитку у банківській діяльності є розвиток Інтернет-банкінгу. Впровадження та розвиток Інтернет-банкінгу обумовлено зростанням потреб у новітніх технологіях суб'єктів фінансового ринку, поширенням використання Інтернету у цілому і активним Інтернет-просуванням банків на ринку банківських послуг. Надання послуги Інтернет-банкінгу обумовлено тим, що на сучасному етапі розвитку банківських послуг збільшується кількість банків, що надають доступ до систем Інтернет-банкінгу та зростає популярність даного сервісу серед клієнтів вітчизняних банків. Окрім того, схвалена у 2013 році Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні одним із важливіших напрямів визначає розвиток електронної економіки та комерції, зокрема дистанційних банківських послуг.

На сучасному етапі розвитку банківського сектору проблемою дослідження Інтернет-банкінгу є відсутність єдиного підходу до визначення сутності Інтернет-банкінгу як банківської послуги, що створює складності у законодавчому закріпленні цього аспекту.

Дослідженням сутності поняття Інтернет-банкінгу займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: Авраменко О. М., Брижко В. М., Базанов Ю. К., Швець М. Я., Гайдай І. Ю., Кулінич О. А., Мороз Л. В., Новицький А. М., Новицька Н. Б., Позняков С. П., Страхарчук А. Я., Шалига Т. С., К. Ф'юстр, В. Ланг, Д. Ноул [1 – 8].

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування поняття Інтернет-банкінгу.

В Україні законодавчо закріплено, що Інтернет-банкінг (система "клієнт – Інтернет – банк") є елементом дистанційного банківського обслуговування. Поняття дистанційного банківського обслуговування розглядається у п. 11.1. Постанови НБУ від 21.01.2004 р. № 22 "Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті": системи дистанційного банківського обслуговування дозволяють здійснювати оперативне ведення клієнтом своїх рахунків у банку та обмін технологічною інформацією, визначеною в договорі між банком та клієнтом. Дистанційне обслуговування рахунку клієнт може здійснювати за допомогою систем "клієнт – банк", "клієнт – Інтернет – банк", "телефонний банкінг" тощо [1]. Недоліком є те, що нормативно не закріплені основні риси таких сервісів, а також не розглянуто особливості організації надання цих послуг.

У міжнародній та вітчизняній практиці існують різні підходи до визначення поняття "Інтернет-банкінг", при цьому варто зазначити, що найчастіше даний банківській Інтернет-сервіс поєднують з іншими формами дистанційного банківського обслуговування. Тому є необхідним надати узагальнюючу характеристику поняттю "Інтернет-банкінг" та визначити його характерні риси.

Для того, щоб визначити сутність даного економічного терміна, необхідно розглянути класифікацію підходів зарубіжних та вітчизняних вчених до визначення поняття "Інтернет-банкінг". Результати класифікації підходів наведені у табл. 1.

Підходи до визначення поняття "Інтернет-банкінг"

Родове поняття	Визначення поняття, що аналізується	Вчені
Канал віддаленого зв'язку	Канал віддаленого зв'язку для надання банківських послуг, включаючи такі традиційні та нові послуги, як відкриття депозитного рахунку, переведення коштів з одного рахунку на інший, виставлення електронного рахунку, його оплата, які дозволяють клієнтам банку отримувати та сплачувати рахунки за допомогою мережі Інтернет та офіційного web-сайта банку	К. Ф'юрст, В. Ланг та Д. Ноул
	Альтернативний канал дистанційного банківського обслуговування, що реалізується з використанням технологій Інтернет на засадах абсолютної віддаленості акту продажу та обслуговування банківського продукту від об'єкта його створення та обліку	Т. Шалига
Система дистанційного банківського обслуговування	Система дистанційного банківського обслуговування клієнта – проведення фінансових операцій (платежів) за допомогою засобів Інтернет	В. Брижко, Ю. Базанов, М. Швець
	Система дистанційного обслуговування клієнтів, яка дає змогу оперативно за допомогою мережі Інтернет одержувати необхідну для клієнта інформацію і здійснювати ряд операцій з банківськими інструментами без відвідування філії банку	І. Гайдай, Р. Гайдай
	Система дистанційного банківського обслуговування, яка забезпечує надання доступу банківських клієнтів до рахунків і загальної інформації про банківські продукти і послуги за допомогою персонального комп'ютера або іншого пристрою з процесором через мережу Інтернет	А. Страхарчук
Різновид банківської діяльності	Діяльність банку з надання комплексу послуг клієнтам за допомогою мережі Інтернет або послуги, які надають банки своїм клієнтам і які полягають у можливості здійснювати через мережу Інтернет усі стандартні банківські операції, що можуть бути виконані клієнтом в офісі банку, за винятком операцій з готівкою	О. Кулініч, О. Авраменко
"Домашній" банкінг	Дистанційне управління рахунком, один із різновидів домашнього банкінгу (home banking), основною характеристикою якого є проведення банківських операцій через мережу Інтернет	Н. Решетніков

Як можна побачити з табл. 1, більшість вчених дотримуються думки, що Інтернет-банкінг є різновидом дистанційного банківського обслуговування. Але варто зазначити спорідненість у поняттях "система дистанційного банківського обслуговування", "канал дистанційного банківського обслуговування", "домашній банкінг", "віддалений банкінг" та "віртуальний банкінг". Деякі вчені зазначають, що "домашній банкінг", "віддалений банкінг" та "віртуальний банкінг" є синонімами Інтернет-банкінгу, також відрізняють Інтернет-банкінг як один з елементів цих понять.

Т. Шалига розглядає Інтернет-банкінг як один з елементів дистанційного обслуговування, але акцентує увагу на тому, що Інтернет-банкінг – це саме альтернативний канал взаємодії банку та клієнта [2].

А. Страхарчук зазначає, що необхідно модифікувати поняття "домашнього банкінгу" у поняття "віддалений банкінг" або "дистанційне банківське обслуговування", оскільки клієнти банку можуть здійснювати операції не тільки з домашніх персональних комп'ютерів, а з будь-якого комп'ютера з доступом до мережі Інтернет [3].

Найбільш широко розглядають Інтернет-банкінг такі вітчизняні вчені, як О. Кулініч та О. Авраменко. Вони розглядають дане поняття як діяльність банку з надання комплексу банку, відокремлюючи Інтернет-банкінг від інших банківських послуг та продуктів за допомогою посилання на головну його характеристику – банківські операції здійснюються у мережі Інтернет [4; 5].

Для того, щоб сформулювати перелік властивостей Інтернет-банкінгу, що відрізняють його від родових понять, необхідно розглянути підходи вчених до цього питання (табл. 2).

Аналіз поняття "Інтернет-банкінг"

	О. Кулініч	О. Авраменко	В. Брижко	Т. Шалига	Н. Решетніков	А. Страхарчук	І. Гайдай	К. Фюрст
Канал віддаленого зв'язку								+
Використання технологій (засобів) Інтернету	+	+	+	+	+	+	+	+
Віддаленість акту продажу та віддалене обслуговування банківського продукту				+				
Дистанційне управління рахунком					+			
Оперативність одержання інформації та отримання банківських послуг						+	+	
Альтернативний канал (система) дистанційного банківського обслуговування			+	+			+	+
Надання доступу банківських клієнтів до рахунків						+		
Без відвідування філій банку							+	+

Виходячи з табл. 2, слід зазначити такі особливості економічної категорії "Інтернет-банкінг", що відмічені у визначеннях даного поняття:

- 1) надання послуги Інтернет-банкінгу здійснюється за допомогою технологій Інтернет-мережі;
- 2) віддаленість між місцем продажу/використання банківського продукту та місцем його створення й обліку;
- 3) Інтернет-банкінг є різновидом дистанційного банківського обслуговування;
- 4) дистанційне управління рахунком, оперативність одержання інформації незалежно від місцезнаходження та часу;
- 5) отримання банківських послуг клієнтами без відвідування філій банків.

Узагальнюючи ці характеристики, поняття "Інтернет-банкінгу" визначається як канал (система) дистанційного банківського обслуговування, що дозволяє клієнтам за допомогою мережі Інтернет здійснювати перелік визначених операцій з власними рахунками, не відвідуючи відділення банку.

Таким чином, найчастіше у вітчизняній практиці Інтернет-банкінг визначається як самостійний елемент дистанційного банківського обслуговування або каналу віддаленого зв'язку. Проблемним питанням залишається, чи є онлайн-банкінг більш широким поняттям порівняно з поняттям "Інтернет-банкінг" та чи виступає поняття "віддалений зв'язок" більш відповідним сучасним класифікаціям банківських послуг. Це є перспективами подальших досліджень.

Наук. керівн. Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Постанова НБУ від 21.01.2004 р. № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/Laws/show/z0377-04>. – Назва з екрану. 2. Шалига Т. С. Дистанційне банківське обслуговування роздрібних клієнтів : монографія / Т. С. Шалига. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. – 412 с. 3. Страхарчук А. Я. Інформаційні системи і технології в банках : навч. посібн. / А. Я. Страхарчук, В. П. Страхарчук. – К. : Знання, 2010. – 516 с. 4. Кулініч О. А. Інтернет-банкінг в Україні як складова розвитку мережної інфраструктури / О. А. Кулініч // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. – Х. : ХДУХТ, 2011. – Вип. 2 (14). – С. 421–429. 5. Авраменко О. М. Інтернет-банкінг: особливості та перспективи розвитку банківській системі України / О. М. Авраменко // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. – С. 707–712. 6. Furst K. Internet Banking: Developments and Prospects [Electronic resource] / K. Furst, W. W. Lang, D. E. Nolle. – Access mode : <http://www.occ.gov/publications/publications-by-type/occ-working-papers/2008-2000/wp2000-9.pdf>. 7. Брижко В. М. Електронний банкінг у контексті захисту персональних даних / В. М. Брижко, Ю. К. Базанов, М. Я. Швец. – К. : НДЦПІ АПРн України, 2008. – 140 с. 8. Гайдай І. Ю. Зарубіжний досвід упровадження Інтернет-банкінгу та перспективи його використання в Україні [Електронний ресурс] / І. Ю. Гайдай, Р. Ф. Гайдай, Д. В. Меркушева. – Режим доступу : http://archi-ve.nbu.gov.ua/portal/soc_gum_VDie/2011_1/files/47.pdf. – Назва з екрану.